

کتاب «ارهاصات پیامبر(ص)» روانه بازار نشر شد

کتاب «ارهاصات پیامبر(ص)؛ تطور مفهومی اصطلاح «ارهاص» و تبیین رویکردهای معاصر» اثر ناهید طیبی است که در پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت(ع) پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی تهیه و به همت نشر این پژوهشگاه به تازگی در ۲۲۸ صفحه به چاپ رسیده است.

«ارهاص» خرق عادی است که قبل از بعثت، از پیامبران ظاهر و صادر شده و بر نبوت آنان دلالت دارد. ورود، کاربست

و دامنه مفهومی اصطلاح «ارهاصات» پیامبر(ص) در منابع تاریخی، تفسیری و کلامی باتغییر و تحولات کمی و کیفی همراه بوده که در این اثر مورد پژوهش قرار می‌گیرد و با توجه به گسترش رویکرد ضدمعجزه و خرق عادت، دیدگاه‌های برخی نویسندگان معاصر مطرح می‌شود.

این کتاب در شش فصل «بررسی مفهومی و اصطلاحی ارهاص»، «تاریخچه، منابع و گونه‌های ارهاصات و معجزات»،



«تطور کمی اصطلاح ارهاص در منابع تاریخی، کلامی و تفسیری تا قرن دهم»، «تطور کمی اصطلاح ارهاص در منابع تاریخی، کلامی و تفسیری از قرن دهم تا دوره معاصر»، «تطور کیفی اصطلاح ارهاص در منابع اسلامی» و «رویکردهای نویسندگان معاصر به امور غیرطبیعی» تألیف شده است و علاقه‌مندان برای خرید اینترنتی این کتاب می‌توانند به نشانی اینترنتی shop.isca.ac.ir مراجعه کنند.

انعکاس روح عاشورایی در فرهنگ مقاومت

۱۰ رویکرد قیام حسینی را براساس خط زمانی از میان کتب تاریخی با دکتر سیدعلی بطحائی، عضو هیات علمی دانشکده مطالعات ملل اسلامی بررسی کردیم

ججت الاسلام سیدعلی بطحائی، از خاندان علم و فضل و پژوهشگر، استاد دانشکده مطالعات ملل اسلامی در این گفت‌وگو ما را به خوانشی نوآمد از روند تاریخی برداشت‌های شیعیان از نهضت حسینی و گرایش‌های آنان در طول تاریخ هم‌مان کرده و برای ما و مخاطبان،



دکتر سیدعلی بطحائی

یکی از محورهای مغفول در معرفی فرهنگ عاشورایی خط زمانی عاشورا است که می‌تواند ما را به تحلیل تاریخی درستی برساند.

اتفاقا در عاشورایزهوی محققانه، باید با گرونولوژی پیش رفت، به عبارت دیگر، بایستی رویدادها را در توالی رخدادهای تاریخی و ترتیب رویداد ببینیم، خط زمانی ترسیم و برپایه آن براساس نموداری زمان محور پژوهش و تحلیل کنیم و به پیش برویم. در این باره خط زمانی یا (Time Line) بسیار مهم است و مسلح تحلیل نیز بایستی فلسفه تاریخی باشد، همچنین نگاه عقلانی تاریخی ما نیز اهمیت بسیار دارد. باید در تحقیق از تاریخ نقلی فراتر برویم و چنین روش ناکارآمدی را کنار بگذاریم؛ زیرا در تاریخ نقلی فقط به نقل گزاره‌ها بسنده نمی‌شود که البته بسی اختلاف‌زا است.

سطح دوم یعنی تاریخ‌تحلیلی، اماکلی، عقلی و خردگراست. تحلیل این که چرا سیدالشهدا(ع) شهید شد و علل و اهداف قیام حسینی واکاوی می‌شود. این‌گونه ارزیابی‌هاست که به انسان امروز، تحلیل‌هایی نو و برداشت‌های روشن‌گانه می‌دهد.

«درباره اهمیت داشتن نگرش تحلیلی که از فلسفه تاریخ ناشی شده‌باشد، توضیح می‌دهید؟ در مورد قیام‌بی نظیر امام حسین(ع) در روز عاشورا، شیخ صدوق(م ۳۸۲ق) می‌گوید: اگرروز عاشورا نبود فضایل امام تا روز قیامت پنهان می‌ماند و کمالات ایشان را هرگز نمی‌توانستیم درک کنیم، روز عاشورا نمود و جلوه کمالات بی‌انتهای (انسانیت، عدالت و...) امام حسین(ع) است. معتقدم، ما می‌توانیم از کنار نقش بسیاری از شخصیت‌های اسلامی بگذریم و به آنها نپردازیم با تحلیل و بررسی شماری از پیامبران را به دیگران واگذاریم، اما در تحلیل تاریخ بشر باید حتما تکلیف خودمان را با عاشورا و امام حسین(ع) روشن کنیم؛ زیرا نمی‌شود از کنارشان گذشت و تأثیر ایشان در تاریخ هدایت بشریت را نادیده گرفت. زیرا تابش نور امام حسین(ع) در عاشورا سراسر عالم انسانیت را فرا گرفته‌است.

فکتید نمی‌توانیم امام حسین(ع) را نادیده بگیریم. در نگاه به ایشان طی دوران کم، اندام و ویژگی غالب یا پررنگ‌تر بوده‌است؟ نخستین رویکرد به عاشورا که همزمان با دوران حضور ائمه بود را می‌توان به «معرفی عاشورابه عنوان جزئی از دین نه بخشی از تاریخ» دانست که ائمه اظهار با چنین رویکردی پیام قیام امام حسین(ع) را فرارزمانی کردند. ائمه‌اپهار با صدور روایات، توجه به امام حسین(ع)، قیام عاشورا را فرارزمانی و فرامگانی کردند. ما از امامان در این بخش گنجینه معرفتی توجه به عاشورا و مناسک آن را داریم. ائمه‌اپهار با صدور احادیثی مهم، عاشورا را بخشی از دین کردند و نگذاشتند عاشورا در تاریخ و حوادث تاریخی گذشته باقی بماند.

به عبارتی سیدالشهدا و کربلا و زیارت‌اشیانش نشاننامه ایمانی ما یا چهارچوب هویت مذهبی ما ست؟

روایاتی مانند؛ استحباب عزاداری و گریستن بر امام حسین(ع) و

برش

میراث تاریخ نگاری شیعه

این گزارش تاریخی از برداشت‌های شیعیان از نهضت حسینی بی‌شک میراث ماست و نباید آن را یکسره رد کرد. اشک بر امام حسین(ع) همانند سکویی است برای ظلم ستیزی، حق طلبی، دادگرایی و عدالت‌خواهی و دین‌گستری، باید گفت که این نگاه جریان‌شناسانه تاریخی و بررسی به

پیامدهای آن بر رویکردهای تاریخی و عزاداری‌ها و تأثیرشان را در جهان بینی شیعه و انعکاس اجتماعی و فرهنگی‌شان را به عزاداری و... از افقی تازه روشن می‌کند. جریان‌شناسی تاریخی برداشت‌های شیعه از عاشورا، برسمانی‌است که این فرازها طی گفت‌وگو با استادیار دانشگاه ادیان و مذاهب دکتر سیدعلی بطحائی، صاحب‌نظر و پژوهشگر تاریخ اسلام شکل داد.

زیارت ایشان و برپایی مجالس بزرگداشت، یاد امام وقت، نوشتن آب و تبرک جستن به تربت حسینی و... همچنین احادیثی که تأکید دارند دم‌زدن غمگانه به‌خاطر اهل بیت تسبیح است(نفس المهموم لهما تسبیح و)... باعث شده که عاشورای حسینی جزو هویت دینی مابشود. کارائمه این‌بود که چنین نهال برومندی را در جان‌ودل و ذهن مایگازاند و البته در کنار این رویکرد، دومین رویکرد، «توجه به زیارت امام حسین(ع) از عاشورا در قرون نخست جوانه‌زده است. توجه به زیارت امام حسین(ع) در مقاطع متعدد تاریخی، اعیاد و زمان‌های خاص، ریشه در روایات ائمه‌ اپهار دارد. در این راستا کتاب «کامل‌الزیارات» ابن قفولویه قمی درگفته‌شده ۳۸ جعری را داریم که در فضیلت زیارت امام حسین(ع) نوشته شده و کتاب «فضل زیاره الحسین» ابوعبدال... شجری درگفته‌شده ۴۴۵ هجری که نخستین منبع مکتوب درباره امام حسین(ع) است و برخلاف کامل‌الزیارات که بخشی از آن به امام حسین(ع) پرداخته است. پس دوره نخست رویکرد به امام حسین(ع) «معرفی عاشورا به عنوان جزئی از دین نه بخشی از تاریخ» و دومین رویکرد که در زمان حضور ائمه نفع گرفت «توجه به زیارت امام حسین(ع)» است، از ابتدای شهادت امام حسین(ع) و بعدها در سال ۲۵۰ تا ۳۲۰ توجه به زیارت امام حسین(ع) کارکرد می‌یابد و این برداشت در بین شیعیان پررنگ می‌شود و تاکنون ادامه دارد.

رویکرد به سیدالشهدا(ع) مثلاً هنگام عبادت شخصی در خفا یک‌گونه‌است و یا رویکرد گروهی، تأثیرات دیگری دارد؟

«آغاز عزاداری آشکار» را می‌توان سومین رویکرد یا برداشت نامید. از سال ۳۲۲ ال‌بویه تا ۴۴۷ هجری سرکار می‌آید. جوئل کریم در کتاب «احیای فرهنگی در عهد آل‌بویه» به‌خوبی، «احیای شیعی از سوی این خاندان (سه برادر که اصالت‌شان از منطقه مرزن‌آباد است) و تأثیر بسیار گسترده‌شان را در این مهم، ارزیابی روشن‌گانه‌ای کرده‌است؛ به‌ویژه تأثیر ایرانیان را در تمدن و فرهنگ بسیار فراتر از گذشته‌شان پیش از اسلام برشمرده‌است. احمد معزالدوله یکی از این سه برادر رسماً در بغداد، در سال ۲۵۲ (روز عاشورا را تعطیل رسمی اعلام می‌کند و نخستین بار عزاداری علمی/پرچم و درفش برپا می‌شود. معزالدوله از طبل و کوبه که نمادهای نظامی است استفاده می‌کند و با این حرکت نمادین در عزاداری‌های حسینی روشن می‌کند که دیگر هیچ فشاری روی شیعیان و دوستان‌از اهل بیت نیست و می‌توانند به‌جای عزاداری در خلوت و مجالس مخفیانه دورهمی، آشکارا به برگزاری بپردازند.

هنگامی که فضای سیاسی درگرو و دامنه حکومت آل‌بویه برپیده‌شد؛ مثلاً غوثیان با شیعه به‌ویژه اسماعیلی‌ا دشمن بودند و سلاجقه با این‌که جهان در دستشان بود از خلیفه‌زبون عباسی مشروعیت می‌طلبیدند.

معنای کنار نهادن این یا آن برداشت نیست، زیرا قیام امام با تمام عناصر متعالی و مهم معنوی و بشری آمیخته است، نمی‌توان بر امام گریه نکرد و نمی‌توان عزادار نبود همچنان که نمی‌توان بر دادگرایی و ستم ستیزی ایشان چشم پوشید و‌الغ... این همه بخش‌هایی از یک کل بزرگ‌تر و مهم‌تر است که باید همه ابعاد و برداشت‌ها را در یک بسته کامل و نظام‌مند در نظر گرفت.

توجه به زیارت حسینی در این دوران بسیار پررنگ است و در جمله‌ای مشهور از علامه حلی در این دوران آمده‌است که «لولا کتاب الالفین و زیاره الحسین لاهلکتنی الفتاوی» اگر زیارت امام حسین(ع) و کتاب الفین (در منقبت نگاری) نبود بی‌گمان که فتواها مراهلاک می‌کرد.

دوران صفویان ام‌اترانیان نیز کشتگری داشتند و تأثیرشان کم نبود!

در کنار آن برداشت تبراگرا می‌توان هفتمین رویکرد را «برداشت مدیحه‌سرایانه از عاشورا» نامید. در این بازه، علاوه بر فضایل نگاری و منقبت به ستایش اهل بیت و مدح‌نگاری نیز توجه شایانی شد، زمینه‌های گرایش به مدح و فضیلت همراه با بکاء مطرح شد که نخله مداحان اهل بیت به‌ویژه گریز زدن‌هایشان به کربلا و اشک گرفتن این دوران سیدص‌ساله باگرفت و کارکرد یافت.

بیخشید امام‌اشک و عاشورا انگار نابوده‌ایم عجبین‌بوده؟

«برداشت مصیبت‌گرا از عاشورا» به عنوان هشتمین رویکرد تاریخی در این‌جامطرح شدنی‌است. بدترین دوران تاریخی رویکرد به عاشورا و منحنط‌ترین دوران تاریخ شیعه بی‌گمان دوران قاجار است. بتدریج به کتاب از دیروز تا امروز دگر شهیدی. این دوران قرائتی خنثی و یکسره مبتنی بر اشک و عزرا تبلیغ می‌شود. چند کتاب که در این دوران نوشته شده گویای همین برداشت منحنط است که از عاشورا فقط برگ سیاه مصیبت امام و ستم‌دیدگی و اندوهش را می‌بیند و پس! طوفان البکاء، امواج البکاء، بحر الدموع، فیض الدموع، قبسات الاحزان، مسیر الاحزان، بحر‌الرحن و غمکده و ماتمکده و احزان‌الشعبه و... نام کتاب‌های «برداشت مصیبت‌گرا» از نهضت حسینی است.

خودانتقادی از اشکباران یک‌بعدی از کجا ریشه‌گرفته؟

در نقد این برداشت باید اشاره کنیم که نیمی از حقیقت را گفتن و همه حقیقت را نگفتن به‌راستی همان دروغگوئی و نیرنگ است و یادمان نرود نیمی از حقیقت، همیشه نیرنگ است. خدا رحمت‌کند شهید‌مطهری گزاره‌ای زرین دارد که نیم‌عالم‌ان از بی‌سوادان خط‌ن‌اک‌ترند. ریشه این برداشت مصیبت‌گرا از رهاورد‌های شوم سفرهای ناصری به فرنگستان (۱۲۹۰ تا ۱۲۷۱ قمری) و آشنایی او با برداشت قدیه‌ای از مسیح و تصلیب اوست. مشکل نگاه تراژیک و توجه اشک‌طلب به عاشورا از جمله همین است که هر ستمگر و نامردمی با ظاهرگرایی می‌توانند متولی

فرهنگ

شنبه ۱۰ شهریور ۱۴۰۳ شماره ۶۸۴۷

این مراسم باشد که بی‌جهت نیست استبداد سیاه ناصری نیم سده به درازا می‌کشد؛ و از رهگذر چنین برداشت و کارکردی از رویکرد عاشورایی است که می‌نگریم نگاه به عاشورا و نهضت جقدر یک‌برگی و در راستای پسند مستبدان و تبهکاران است!

اتفاقاتمل‌پذیرش وضع موجود از سوی مسیحیان و پایداری ستم است با آن یاروشان به خونپ‌ها دادن مسیح به‌جای گناه امتش؟

بیدایش نهمین برداشت از قیام حسین(ع) با عنوان «فدوی شدن حسین(ع)» را در همین دوران می‌توان جست‌وجو کرد. در این دوران دورویکرد و برداشت کلان از عاشورا نگره‌ها را پوشش می‌دهد. قرانت قدیه‌ای که از مسیحیت وام‌گرفته‌شده و می‌توان به چنین شعرهایی در این‌باره اشاره کرد: «از بهر امانت تبه‌روگار بود/ ورنه حسین را به شهادت چه کار بود؟» امام حسین(ع) شهید شد تا فدی‌ه و فدا و پیشمرگ امت شود و به مقام شفاعت برسد. به عبارتی شهید شد تا شفع شود. دیگری هم برداشت قرانت بکاء و گریستن است. این‌سخن که «کشتی امام حسین(ع) در اشک شیعیان روانه‌است» البته سخن درستی است از علامه جعفری؛ اما سخن از گریه بر امام حسین(ع) با معرفت و کمال حقیقت‌دریافت همه‌جانبه‌است.

جالب آن‌که همین هم زمینه‌شد تا نگاه انقلابی به عاشورا رست‌خیز کند.

رویکرد دهم که با رخداد‌های مدرنیته فراگیر شد «برداشت انقلابی از عاشورا قیام حسینی» است که به‌ویژه پس‌از مشروطه‌نمودیافت و کارکرد این قیام را انقلابی‌گری امام می‌دانست با این‌توجه‌که برگ عاشورا علاوه بر آن جابع تاریک، برگه زرین و چشمگیری ا‌رد که سرشار از حماسه و سرفرازی و تأثیرگذاری حرکت بخش است. این برداشت با نگاه فراگیر اسلام الحریک همسو است که اقبال لاهوری پاکستانی، ابوالاعلی مودودی و حسن‌البناء در مصر و طالقانی، نواب و شریعتی آن را در جهان اسلام طرح کرده و بر انقلابی‌گری اصرار می‌ورزد. در ایران علاوه بر نواب و دیگران شهید دکتر شریعتی خوانشی مبنی بر اسلام ستهیده و شیعه انقلابی داشتند که نگاه متفاوت شریعتی به عاشورا بسیار اثرگذار می‌شود و او را با عنوان معلم انقلاب می‌خواندند و چنین‌نگاهی مودودی و انقلابی‌ها در جهان اسلام فراگستر بود. که عاشورا را علاوه بر ترازوی، دارای روشنایی، قهرمانی‌ها و حماسه‌ها و سرفرازی انسانیت شجاع برد را ستم‌ستیز و... مطرح می‌کند. ابوالاعلی مودودی رهبر جماعه‌الاسلامیه پاکستان، اخوانی‌ها و شیعیان چشم‌شان به قیام روح‌پرور و الهام‌بخش امام حسین(ع) است. حتی مودودی درباره نهضت امام کتابی با نام «لماذا استشهد الامام الحسین» دارد و آن را سیاسی و انقلابی و دگرگون‌ساز می‌شمارد و هدف قیام را برپایی حکومت اسلامی و مبارزه با پیدادگری و ستم می‌داند.

وقتی سخن از سلطه‌ن‌اپذیری و بر خاستن در برابر پیداد است یعنی دادگرایی و عدالت‌خواهی؟

پیش‌تر اشاره کنم که از دیگر قرانت‌های معاصر، «قرانت صلح‌گرایانه» است که در راستای حقوق بشر و صلح که آبی‌دی جهانی‌شده، امام حسین(ع) را مرد صلح می‌شمارد با این تلقی که پیشگیری از جنگ از کوشش‌های مهم و بارز ایشان است و اتفاقاً این جریان باره اطلاعات خوبی هم ارائه می‌دهد، مرحوم علامه محمدرضا حکیمی هم در کتاب «عدالت و عاشورا» و کتاب «قیام‌جاودانه» فلسفه قیام را بر پایه خطبه‌ای‌آ‌د برابر لشکر عنوان کرده که امام حسین(ع) برپایی داد و عدل را وجهه همش داشت و هدف قیامش می‌دیده و برپایی حکومت به خودی خود هدف ایشان نیست، بلکه با دادگری و دادستانی و دادگستری است که هدف امام حسین(ع) از قیام تعین می‌یابد. این «برداشت دادگرا و عدالت‌خواهانه از عاشورا» است که وی شب عاشورا را شب نماز می‌خواند و روز عاشورا را روز داد و عدل می‌داند که حکومت بی‌داد و عدل همانا حکومت جور‌شمرده می‌شود.



متن کامل

قاب مقاومت

اتحاد رمز پیروزی مقاومت

این روزها با وجود جنایت گسترده رژیم صهیونیستی در غزه، خون‌های مردان، زنان و کودکان فلسطینی چنان جوششی در جهان پیدا کرده که موجب اتحاد شده و عصر پایانی بدکاران صهیونیستی را بیش از پیش هویدا کرده است. صفحه رسمی گروه «کیسا کامو دان سایا» که جمعی از نویسندگان کشورهای مالزی، اندونزی، سنگاپور و برونی در آن فعالیت دارند، با ارائه این طرح که زنان مسلمان منطقه جنوب شرق آسیا را در کنار کودکان غزه قرار داده نشان می‌دهد که اتحاد رمز پیروزی مقاومت در برابر جنایتکاران معاصر است. این گروه هر روز مطالبی را با موضوع فلسطین به قلم نویسندگان‌ش منتشر می‌کند.

اجرای یک نمایش در پایان ماه صفر

نمایش «خالی» به کارگردانی مجید رحمتی در ایام عزاداری پایان ماه صفر روی صحنه می‌رود و میزبان مخاطبان در سالن قشقای تئاتر شهر است. نمایش خالی به نویسندگی کبید تاراج و کارگردانی مجید رحمتی از ۴ شهریور ۱۴۰۳ ساعت ۱۸:۴۵ روی صحنه رفته است. این اثر نمایشی در ایام تعطیلات پایان ماه صفر نیز روی صحنه می‌رود و به اجرای خود در هفته آینده ادامه می‌دهد. این نمایش با تهیه‌کنندگی حسن جودکی و مجری طرحی سعید سیادت درباره زندگی حاج احمد دلجو، پیرغلام اهل بیت، مداح و نوحه‌خوان حضرت اباعبدل...الحسین(ع) است که داستانی از سنت چهارپایه خوانی در بازار را برای مخاطبان روایت می‌کند. مهرداد ضیایی، ارسطو خوش‌رزم، مازیار مهرگان، لیخندیدبعی و امین میری بازیگران این اثر نمایشی هستند که در خلاصه‌آن نمایش آمده‌است: «ما اینجا تماشاگر نمی‌خواهیم، بفرمایید، می‌خوام چهارپایه بخونم! بفرمایید، می‌خوام تویه جای خالی بخونم! خالی، بفرمایین...» طرح کریم، ماریا حاجیه‌ا، طراح صحنه، سینا بیلاق بیگی، طراح روض، نوا خضربی، طراح لباس، سهیلا جوادی، آهنگساز، طراح صدا، بابک کیوانی، طراح پوستر، مهدی دوائی، عکاس؛ امین صباغ، دستیار کارگردان، برنامه‌ریز؛ میثم انتظاری، منشی صحنه؛ هستی اقدامی، مدیر صحنه؛ امین صباغ، آلبتین رحمتی، مجریان کریم؛ سپهر گوردی، فرزان مرتضوی و...



کتاب‌خوانی

آغاز کنگره «کتاب برای نسل جوان»

سی‌ونهمین کنگره دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان (IBBY) در شهر ترست ایتالیا آغاز به کار کرد که ۱۰ پژوهشگر ایرانی در این کنگره حضور دارند. در این کنگره ده‌ها سخنران از کشورهای مختلف به ارائه پژوهش‌ها و دیدگاه‌های خود در زمینه ادبیات کودک و نوجوان خواهند پرداخت و سخنرانی‌ها و کارگاه‌هایی از پنج قاره از جمله کشورهای آسیایی زاین، کره جنوبی، چین، اندونزی، سنگاپور، هند، پاکستان، ایران و فلسطین اشغالی ارائه خواهند شد.

شش سخنران ایرانی به نام‌های مهدی محمدی، محدثه بیگدلی، راحله کریمی‌ان، حدیثه حیدری، کره جنوبی، چین، اندونزی، سنگاپور، هند، پاکستان، ایران و فلسطین همچنین طبق سایت کنگره مقالات چهار ایرانی دیگر به نام‌های حسین تولابی، فرزانه رحمانی، پیوند فرهادی و سیدعلی کاشفی خوانساری پذیرفته شده، اما در کنگره حضور ندارند. کنگره دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان با شعار «به انقلاب پیوندید» به همه کودکان کتاب خوب بد‌دهد؛ از ۲۹ آگوست تا اول سپتامبر (۱۱ تا ۸ شهریور ۱۴۰۳) در شهر ترست در شمال شرق ایتالیا در حال برگزاری است.

